

РЕЙТИНГУВАННЯ

Т.В. Бабенко, Ю.В. Пошта, Д.С. Тимофєєв,
(Національний гірничий університет)

АСПЕКТИ РЕЙТИНГУВАННЯ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Інтеграція України в світовий інформаційний, а відповідно і освітній простір, є об'єктивним відображенням тих основних тенденцій, що характеризують всі сфери людської діяльності. Прагнення України досягти визнання щодо отримання певного освітньо-кваліфікаційного рівня фахівців на світовому ринку праці вимагає суттєвого підвищення якості освітнього процесу. Як відомо, в останні десятиріччя на міжнародному ринку освітніх послуг існує досить жорстка конкуренція, яка весь час підсилюється за рахунок створення транснаціональних навчальних закладів. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває формування рейтингових показників освітніх установ, в тому числі і на основі оцінки якості навчальних програм. Різноманітні рейтинги навчальних установ в умовах глобальної конкуренції стають ефективним чинником в боротьбі за абітурієнтів, наукові гранти та джерела фінансування ВНЗ.

Таким чином, актуальним є всебічний аналіз глобальних, національних і спеціалізованих рейтингів, національних підходів щодо оцінки якості діяльності ВНЗ, порівняльний аналіз методологій та ключових параметрів рейтингування, що є прийнятими в міжнародній практиці з підходами та показниками, що використовуються в Україні, їх систематизація та виявлення загальних незмінних параметрів оцінки діяльності ВНЗ.

Проблема порівняння ВНЗ загалом є досить складною, як світові так і національні рейтинги відрізняються за цілями, методологією, критеріями рейтингування та представленням результатів. Будь яке оцінювання соціальних об'єктів пов'язано з вирішенням 4-х основних базових питань:

- визначення об'єкта оцінки (що оцінюється?);
- визначення предмета оцінки (що оцінюється?);
- визначення суб'єктів оцінки (хто оцінюється?);
- розробка методики оцінювання (як оцінюється?).

В національних системах рейтингування університетів зазвичай використовуються дані з різних джерел та враховуються різноманітні показники. Формування початкового набору характеристик (параметрів) для оцінки якості освітньої установи, як правило, виконується на базі аналізу численних документальних джерел. При цьому всі параметри аналізу розподіляються на наступні групи, які відображають якість освітніх послуг на різних стадіях процесу навчання:

- параметри якості набору до ВНЗ;

- параметри якості навчального процесу (якість викладання, якість професорсько-викладацького складу, кількість навчальних програм реалізованих в університеті за кожним з рівнів підготовки);

- параметри якості випускників;

- параметри якості наукових досліджень;

- символічний капітал (репутація навчального закладу) та ін.

Поняття «символічний капітал» включає дві складові об'єктивну та суб'єктивну:

- об'єктивними характеристиками стану ВНЗ є зміст і якість освіти що отримується, організаційно-технічне забезпечення навчального процесу та наукової діяльності;

- суб'єктивні характеристики відображають репутацію ВНЗ на думку основних «споживачів» освітніх послуг.

Суттєве значення при формуванні результуючих показників будь-якого з видів рейтингу має той факт якими соціальними та професійними групами суспільства представлені експерти. При цьому, в межах однієї держави не існує повноцінних державних рейтингів. Дане твердження є справедливим навіть для тих країн, в яких існує жорсткий контроль якості освіти з боку держави.

В методологічному плані сьогодні не існує методології складання рейтингів освітніх установ, яка б в тій чи іншій мірі не піддавалась критиці. Найчастіше звучать звинувачення в неадекватності тих чи інших вагових коефіцієнтів відповідних параметрів досліджень. При складанні як національних так і світових рейтингів досить часто змінюється методологія їх проведення, система вагових коефіцієнтів параметрів та індикатори, що використовуються в дослідженнях. Це, в свою чергу, суттєво ускладнює динамічне відслідковування позицій навчального закладу. В деяких національних та галузевих рейтингах користувачу надається можливість самостійно визначити критерії, за якими відбувається оцінювання навчального закладу. Для потенційних абітурієнтів, роботодавців, інвесторів можливість оцінити ВНЗ за пріоритетними для них параметрами є досить корисною, оскільки дозволяє зробити висновки щодо сильних та слабких сторін того чи іншого ВНЗ. Однак, не дивлячись на періодичну критику, цілей та методик рейтингування ВНЗ різноманітні рейтинги були і залишаються одним з суттєвих важелів впливу в конкурентній боротьбі за фінансування ВНЗ.

Найбільш авторитетним та виваженим світовим академічним рейтингом вважається Шанхайський. Він відрізняється від інших тим, що в методологічному плані зроблено акцент на наукову діяльність університетів, причому для аналізу використовується інформація з легкодоступних джерел даних та публічна інформація (зокрема, про наявність в університеті лауреатів світових премій, кількості наукових видань, індексах цитованості та ін.).

Не менш авторитетним світовим рейтингом ВНЗ є рейтинг університетів за версією «Таймс». При визначенні місця університету у цьому рейтингу враховуються 4 компоненти, які, на думку авторів, є базовими для університету. Враховується якість наукових досліджень, конкурентоспроможність випускників, якість викладання дисциплін,

міжнародне визнання університету в різних сферах діяльності. При визначенні вказаних показників найбільш вагоме значення має оцінка представників академічного співтовариства та роботодавців, які залучаються як експерти.

На відміну від зазначених, світовий рейтинг Вебометрикс, що двічі на рік складається компанією Cybermetrics Lab (Іспанія), реалізує принципово іншу концепцію. У відповідності до неї університет є потенційно привабливим для абітурієнтів, викладачів, інвесторів тільки у випадку його ефективного представлення в Інтернет-просторі. В порівнянні з іншими світовими рейтингами Вебометрикс оцінює максимальну кількість навчальних закладів. Визначення місця рейтингу виконується на основі різних індикаторів, що характеризують інтернет присутність ВНЗ. Всі проаналізовані рейтинги мають свої переваги та досить суттєві обмеження, однак, на думку значної кількості науковців, в умовах глобалізації і інтеграції освітніх систем різних країн Інтернет присутність університету, що аналізує Вебометрикс, свідчить про ступінь інтеграції ВНЗ у світове інформаційне поле, авторитетність університету, ефективність його діяльності в світовому масштабі.

За останні 10-ть років в Україні було виконано декілька спроб рейтингування освітніх установ III, IV рівнів акредитації. Серед яких, найбільш відомими є «Софія Київська», «Міністерство освіти і науки молоді та спорту», «Компас», «ТОР-200», «Деньги», «Кореспондент». Національні рейтинги навчальних закладів безумовно допомагають абітурієнтам та роботодавцям в оцінці місця того чи іншого навчального закладу на ринку освітніх послуг. Однак, показники українських вищих навчальних закладів у світових рейтингах традиційно залишаються низькими, що негативно позначається на конкурентоспроможності випускників, залученні інвестицій, в тому числі і закордонних. Сьогодні від місця ВНЗ в рейтингах залежать не тільки його фінансовий стан, але і перспективи розвитку.

В той же час не можна забувати, що універсального інструменту для оцінювання якості освіти не існує. На наш погляд, українські навчальні заклади найближчим часом можуть суттєво покращити свої позиції тільки шляхом висвітлення їх діяльності в інтернет просторі. В той же час опиратися на рейтингові показники університету при виборі місця навчання чи майбутніх фахівців неможна, оскільки методологія проведення досліджень та їх критерії досить часто є предметом домовленостей зацікавлених сторін.

А.В. Бардась

(Національний гірничий університет)

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ПОЗИЦІЙ ВІТЧИЗНЯНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У МІЖНАРОДНИХ РЕЙТИНГАХ

Постановка проблеми. Глобалізація сфери освітніх послуг, зменшення ролі держави у фінансуванні вищої освіти та негативні демографічні тенденції, пов'язані зі старінням населення більшості країн Європи та Північної Америки